

ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ІСЛАМСЬКОЇ КОНЦЕПЦІЇ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА В СЕРЕДНЬОВІЧЧІ ТА СУЧАСНІСТЬ

Стаття присвячена основним етапам становлення однієї з найважливіших систем міжнародного права – ісламської, яка є сукупністю унікальних традиційних цінностей, правових норм та звичаїв ісламу. Досліджено етапи розвитку в період Середньовіччя та зв'язок з сучасністю, визначено головні особливості в період Середніх віків.

Ключові слова: міжнародне право, іслам, мусульмани, сіяр, шаріат, договір.

Постановка проблеми. Ісламське міжнародне право є сукупністю допустимих ісламом норм та звичаїв, які регулюють взаємозв'язки мусульманських держав і мусульман з немусульманськими державами, а також з індивідуумами-немусульманами всередині та поза межами світу ісламу. Іслам пройшов довгий та складний шлях становлення від зародження релігії до сучасної ідеології. Він вважається однією з провідних релігій світу та має значний вплив на велику кількість людей та держав, тому доцільно дослідити один з визначних етапів формування ісламської системи в сфері міжнародного права, а саме Середньовіччя та зв'язок його з сучасністю.

Мета даної роботи – дослідження ісламської концепції міжнародного права, аналіз та порівняння змісту, значення ісламського міжнародного права у період Середньовіччя та сучасності.

Об'єктом даного дослідження є ісламська концепція міжнародного права як одна з визначних систем сучасності.

Предметом дослідження є Середньовічний етап становлення мусульманського міжнародного права та його зв'язок з сьогоденням.

Аналіз останніх досліджень. Ісламська наука міжнародного права знаходиться в процесі розвитку, під час якого її представники намагаються поєднати традиційні цінності ісламу з основними принципами сучасного міжнародного права. Серед учених, які зробили значний внесок у дослідження ісламської концепції міжнародного права, її історичний розвиток та сучасне становище, можна виділити таких, як О. Буткевич, Л. Сюкіяйнен, Аль-Шайбані, Мухаммед

ібн аль-Хасан, В. Кнапп, М. Санаї, Сардар Алі С., Хілмлі М. Заваті, О. Мережко, Б. Фельдман та інші.

Виклад основного матеріалу. Іслам – одна з трьох світових релігій, найбільша за кількістю послідовників. Він є популярним як у країнах середньої Азії та Африки, так і в деяких країнах Європи. Для деякого іслам – це релігія, яку пов'язують з тероризмом, екстремізмом та іншими радикальними течіями. Проте, насправді, це миролюбна релігія, у корінні якої не криваві завоювання, а право, політика та дипломатія.

П'ятьма основними стовпами мусульманства є свідоцтво про те, що немає іншого Бога окрім Бога, і Мухаммад є посланцем Аллаха, обов'язкова молитва – намаз, обов'язкове пожертвування – закят, дотримання посту у місяці Рамадан і вчинення паломництва до Мекки. Трьома підґрунтями віри, є письмово зафіксовані Коран (Боже слово, 114 сур), Суна (переказ звичаїв та висловів пророка) та Іджма (згода віруючих) [1].

Мусульманське міжнародне право має свої особливості, які склались упродовж багатовікової історії розвитку мусульманських держав. Перша особливість – це велика вага етичних цінностей, законів моралі. Друга – саме в ісламському праві вперше визнаються права ворога в мирний та воєнний період) [2]. Існує думка, що саме мусульманські юристи вперше розробили науку міжнародного права, як незалежну галузь у загальній теорії права.

Звичаєві норми, які склалися між племенами, громадами та народам Аравійського півострова стали основою мусульманського права, історія якого почалась з заснування міста Медини. Згодом, з поя-

вою та подальшим розвитком перших мусульманських держав (Арабський халіфат, Сирія, Ірак) виникла потреба регулювати не лише внутрішньодержавні відносини, а також зовнішні стосунки, починається поступове формування концепції ісламського міжнародного права.

Ісламське міжнародне право протягом всієї історії регулювало відносини ісламських держав між собою та між неісламським світом, внаслідок чого з'явилися дві його структурні частини – сфера ісламу та зовнішня сфера війни. Звідси виникало багато суперечок щодо необхідності дотримання ісламського міжнародного права за межами мусульманських країн [2].

Важливим етапом стало виникнення та впровадження у систему суспільного, а згодом й міжнародного життя, шаріату.

Шаріат – це сукупність норм, які ґрунтуються на принципах Корану та адресовані мусульманам для врегулювання відносин між мусульманином та зовнішнім світом. Як і в будь-якій релігійній системі, мусульманське право – це сукупність положень, даних відповідному народові Богом через свого пророка, що передбачає божественну волю як основу правового регулювання відносин людей і народів. Шаріат закріплює загальні правові орієнтири та правила поведінки, які зачіпають і міжнародно-правове поле. Однак принципи шаріату, як і конкретні норми мусульманського права, не переносяться автоматично на сферу зовнішньої політики [3, с. 28].

Ісламський сіяр (ісламське право) є складовою шаріату. З розвитком мусульманського права, сіяр виокремився від шаріату як основи, раціоналізувався та став частиною не тільки законів ісламу, але й інструментом регулювання міжнародних відносин мусульманського світу та зовнішніх партнерів чи ворогів [4].

Появу ісламського міжнародного права зазвичай пов'язують з творчістю ісламських теологів. Одним з них був Мухаммед бен аль-Хасан Аш-Шибані, який написав «Великий сіяр» та «Малий сіяр» (804 р.).

Завдяки цим працям в ісламській юриспруденції вже в перші століття свого існування для позначення галузі ісламського міжнародного права став використовуватися термін «сіяр», що означає «дорогу», «шлях», «спосіб життя» [5, с. 209]. Він зустрічається в одному з первинних джерел ісламського права - Корані, а також в працях мусульманських вчених. Вважається, що першість у використанні терміну «Сіяр» належить Зейду ібн Алі (695-740 рр.) – основоположнику однієї з течій в шіїтському ісламі, автору першої збереженої книги, з ісламського права – «Ал-Маджмуал-Фикх», яка імовірно датується VIII ст.

Главу, присвячену питанням міжнародних відносин, Зейд ібн Алі назвав «Сіяр», що говорить про усталену традицію так іменувати галузь права, яка регламентує відносини Ісламської держави та мусульман з державами немусульманського світу [3, с. 7].

Авторитетним вченим в питаннях міжнародного права вважався Абдурахман аль-Аузана (707-774 рр.). Проживаючи на кордоні Ісламської імперії (територія сучасного Бейрута), де розташовувався військово-морський флот, активно велася торгівля, теолог регулярно отримував запити про надання порад з правових питань як від простих мусульман, так і від представників влади.

До X століття шаріат розвивався на основі тлумачення Корану. Так, правове мислення початку IX ст. відображають праці Табари і Тахаві. Так, «Іхтілаф ал-фукаха» Табари (під редакцією Джозефа Шахта) охоплює широке коло питань: філософію джихаду, законів війни, миру з немусульманами, допустимість мирної угоди з сильнішим ворогом, гарантії безпеки немусульман, права мустаміна (особи, що просить притулку), поводження з військовополоненими і ворожими особами, військові трофеї, характер юрисдикції законів ісламу, тощо [6, с. 15-17].

В X столітті була проведена кодифікація ісламського права, після чого воно зазнавало лише незначних змін. Отже класичним ісламським міжнародним правом слід вважати те, що сформувалося в VIII-X століттях на основі релігійних вчень, доктринального тлумачення та звичаїв ісламських народів.

Ісламська міжнародно-правова доктрина формується за часів династії Абасидів (750-1258рр). В цей період відбувається поділ ісламу на дві основні школи – шіїтську та сунітську [7, с. 325-342]. Вони різняться між собою підходами до тлумачення ієрархії джерел мусульманського права, розуміння окремих його інститутів, зокрема систематизації та класифікації договорів. Найвпливовішим в ісламській доктрині міжнародного права став сунітський напрям.

У середні віки з розвитком християнської церкви й здобуттям нею лідируючих позицій у Європі між цими релігійними системами стало більше подібностей. Серед них – ідея об'єднання світу під єдиною церковною владою, формування права народів на основі релігійних постулатів, обмеження (або істотне доповнення) світської влади в державі церковною, пріоритет божественного права, поділ народів на представників своєї релігії та інаковіруючих, що мають різний міжнародно-правовий статус, статус війни з єдиновірцями та інаковіруючими, майже тожні поняття священних війн, тощо [8, с. 74].

Ісламське право, як і його європейський аналог, поділяють на право війни (тут виділяють інститути

захисту від бандитів і нападників, власне війну тощо) та право миру (його складають інститути гостинності, арбітражу, посольських і договірних відносин).

Існує визначення сіяру як «правил відносин з немусульманами в дар аль-харб і дар аль-іслам під час війни і миру» [9, с. 44]. Важливо підкреслити, що, згідно з положеннями ісламського права, саме мир, а не війна – переважний стан. «Якщо вони схиляються до миру, ти теж звертайся до миру і сподівайся на Аллаха. Воістину, Він - Чус, Знає» [10, 8:61]; «О ті, які увірували! Коли ви виступаєте на шляху Аллаха, то не кажіть тому, хто вітає вас миром: «Ти – невіруючий», прагнучи знайти блага мирського життя. У Аллаха є багата здобич. Такими ви були раніше, але Аллах надав вам милість, і тому засвідчуйтеся. Воістину, Аллах відає про те, що ви робите» [10, 4:94].

Проте більшість дослідників схиляються до отождолення ісламського міжнародного права з правом війни [11, р. 327-329]. Середньовіччя – це період численних, кровопролитних, жорстких війн за територію, віру, владу. Кожна держава, яка існувала в ці часи, проходила даний етап, тому зародження міжнародного права війни є невід’ємним етапом становлення й мусульманського міжнародного права.

Розглядаючи ісламське право війни, на наш погляд слід зазначити такі приписи Корану: «Бийтеся на шляху Аллаха з тими, хто бореться проти вас, але не порушуйте кордони дозволеного, Аллах не любить злочинців» [10, 2:190]. Мусульмани зобов’язані дотримуватися шаріату не лише у мирні часи, а й під час війни бути справедливими, дотримуватися правил моралі до кожного, незалежно від віросповідання, раси, національності. Таким чином ісламське право війни містить низку правил відносно поведінки мусульман під час військових конфліктів.

Війна вважається законною лише задля самооборони та відбиття агресії і це підтверджується в Корані: «Дозволено тим, проти кого борються, боротися, так як з ними вчинили несправедливо» [10, 22:39]. «Якщо б Аллах не дозволив одним людям захищатися від інших, то були б зруйновані келії, церкви, синагоги та мечеті, у яких згадують ім’я Аллаха.» [10, 22:40].

Також війна може бути законно розпочата задля надання допомоги жертвам несправедливості. У священній книзі зазначається: «Від чого вам не боротися на шляху Аллаха і заради слабких чоловіків, жінок і дітей?» [10, 4:75].

Якщо мусульманин бере участь у війні, на ньому лежить обов’язок строго виконувати приписи релігії, які, слід зазначити, у багатьох положеннях випереджали «європейське» міжнародне право. Так, в сіярі

ще в Середньовіччі була викладена концепція поділу на комбатантів (особи, які входять до складу збройних сил воюючої країни та беруть участь у воєнних діях) і некомбатантів (особи, які входять до складу збройних сил та надають їм допомогу, але безпосередньої участі у воєнних діях не беруть), в той час як в європейських країнах критерії, що відрізняють комбатантів, були вперше закріплені в 1907р. в Конвенції про закони і звичаї сухопутної війни [12]. До некомбатантів, згідно сіяру, відносять дітей молодше 15 років, жінок, людей похилого віку, ченців, хворих та інвалідів.

Зазначається, що пророк Мохаммед щоразу велів загонам: «Ви не повинні калічити або вбивати дітей, жінок або людей похилого віку» [6, с. 3]. Шайбані зазначає, що Абу Ханіфа заборонив вбивство жінок, дітей, людей похилого віку та осіб, які страждають хронічною хворобою, які не здатні брати участь в боях; вбивство ченців і пустельників на полі битви не дозволялося [6, с. 82].

Сіяр також наголошує на гуманному ставленні до військовополонених. Пророк Мохаммед звертався до мусульман: «Військові ув’язнені – ваші брати. Аллах поклав їх у ваші руки; так що всякий нехай дає поживу, щоб їв з того, що він сам їсть, і нехай він дає йому одяг, щоб носив те, що він сам носить, і не накладати на них роботу, яку вони самі не можуть зробити. Якщо ви взагалі дасте їм таку роботу, допоможіть виконати її». Убивство військовополонених, полонених жінок та дітей, супротивника, який поклав зброю, або втік з поля битви під заборонаю ісламського міжнародного права. Мусульманам пропонувалося утримуватися від знищення будинків жителів супротивника, «не нищити ні засоби їх існування, ні плодови дерева» [13, с. 2-3].

Нескінченні Середньовічні війни порушили питання щодо необхідності укладання міжнародних договорів, саме так формується ще одна галузь ісламського міжнародного права – договірне право, яка сприяє розвитку посольського права та активізації міжнародної торгівлі.

Спочатку договори мусульманських держав регулювали їх відносини з християнськими країнами, сприяли підтримці мирних відносин, надавали статус безпеки, завдяки якому немусульманам дозволялось знаходитись на території ісламських країн. До категорії мирних договорів мусульманська доктрина відносить: «аль-муравада» (договір про наміри, що містять попередній характер), «аль-мувадаа» (договір про припинення військових дій), «мугадана» (договір про тимчасове примирення), «аль-хильф» (договір про союз), «аль-муфадат» (договір про видачу та обмін військовополоненими) [14].

Деякі ісламські міжнародно-правові доктрини зазначають, що міжнародний договір не є основним джерелом регулювання міжнародних відносин, але у багатьох випадках необхідно закріпити угоду нормами традиційного ісламського права (ібадат і муамалат).

Мусульманська класична концепція міжнародного права розрізняє три види міжнародних договорів: аман (надання захисту, асилії визначеній особі чи групі або категорії осіб); хунда та мувандаах (останні два види – тимчасового характеру).

Прикладом аману є таке положення Корану: «А якщо хтось із багатобожників шукатиме в тебе будь-якого захисту, то захисти його, поки не почує він слова Аллаха. Потім відправ його у безпечне місце» [10, Сура IX:6].

Розрізняли декілька видів аману. Найбільший аман мав право надавати імам (голова мусульманської громади). Іншим видом аману є мустамін – надання захисту особі та майну того, хто перебуває на території мусульманської держави, але особа не вилучалась із кримінальної юрисдикції держави перебування. На відміну від більш загального аману, мустамін – це індивідуальний правовий акт. Зазвичай договори аману укладалися строком на один рік. Іноземним послам аман надавався автоматично завдяки факту їхнього перебування з дипломатичною місією [2].

Укладаючи будь-який міжнародний договір, мусульманські країни намагалися дотримуватися кожного пункту та порушувати лише за наявності вагомої на це причини. Так на думку М. Хаддурі, в ісламському міжнародному праві не лише існував принцип дотримання міжнародних зобов'язань, а й були врегульовані різні аспекти його застосування: «Спершу слід надіслати ворогу повідомлення про розірвання угоди з викладенням причини цього. Принцип *rebus sic stantibus* може бути застосований; в іншому випадку імам повинен проголосити вірність договору з метою дотримання принципу *pacta sunt servanda*» [2]. Про існування цього принципу свідчить Коран: «О ви, хто повірував! Будьте вірними в договорах» [10, V:1]. Необхідність дотримання договорних зобов'язань пояснювалася вимогою самого Аллаха й проголошувалася одним із імперативів ісламу, за порушення якого передбачалося божественне, тобто найтяжче в релігійній системі покарання: «Вірно виконуйте договір з Аллахом, коли його уклали, і не порушуйте клятв після їх закріплення» [10, XVI:91].

Більше того, під час війни мусульманам забороняється надавати допомогу навіть іншим мусульманам у їх боротьбі проти невірних, якщо вони пов'язані

з цими невірними договором. Коран встановлює виняток із припису надання військової допомоги мусульманам проти невірних: «А якщо вони попросять у вас допомоги в релігії, то на вас лежить допомога, якщо тільки не проти того народу, між яким і вами є договір. І Аллах бачить те, що ви робите!» [10, VIII: 72].

У добу Середньовіччя з європейським Середземноморським регіоном активно розвивається міжнародна торгівля мусульманських держав. Це також потребувало чіткого врегулювання статусу торговців, майна, товарів тощо. Так склалася система капітуляцій, що закріплювалася у договорах правителів мусульманських країн із містами Амалфі, Венецією, Генуєю, Пізою, Барселаною, королями Франції тощо.

В міжнародно-правових договорах нерідко закріплювалися право вільної торгівлі між сторонами, розв'язання правових суперечок за правом сторін, функції офіційних торговельних представників, статус приватних купців та відповідні привілеї або податки тощо. У системі капітуляцій між мусульманськими країнами і торговельними містами європейського Середземномор'я було закріплено, що консул від європейської сторони є суддею у справах між християнами, покровителем і захисником своїх співгромадян (функція подібна до інституту проксена в античності) та керівником самоврядної або автономної торговельної факторії чи колонії своєї країни або міста.

Таким чином у період Середньовіччя укладаються широкомасштабні договори про союз, дружбу, воєнну підтримку (договір 1292 року між султаном Мамелюків Єгипту та Сирії Аль-Ашраф Халілем і Королем Арагону Доном Джеймсом II Справедливим, у якому останній виступає і як представник двох інших християнських королівств – Кастилії та Португалії) [2].

Сучасна концепція ісламського міжнародного права наслідує багатовікові звичаї та враховує традиційні правові уявлення, в яких право невід'ємно пов'язане з морально-релігійними нормами, а також здійснює чіткий поділ на внутрішньодержавне та міжнародне право. З Середньовіччя продовжується тенденція значного впливу Корану, коментарів до нього (тафсир), також переказу (Суна і «хадіси»), «іджми» та «к'ясу». В новітній міжнародно-правовій доктрині ісламу спостерігається тенденція до постійного розширення принципів міжнародного права, які допускаються ісламом в сучасних міжнародних відносинах [14].

В сучасній теорії міжнародного права прогресивна ісламська концепція набула відображення у працях автора – Абдуллахі Ахмеда Ан-Наїма («На шляху до

ісламської реформації»). Автор упевнений, що головною метою та функцією сучасного міжнародного права є регулювання відносин між усіма членами міжнародного суспільства держав на основі принципів рівності й справедливості задля досягнення мирного співіснування, забезпечення безпеки та добробуту як держав, так і кожного громадянина. Він сповідує всі сучасні принципи міжнародного права задля оцінки легітимності міжнародного права, пропонує критерій здатності даної правової системи примирити інтереси кожного індивідуума (відповідно, держави), який прагне до повної свободи (держава – до національної незалежності), та інтереси різних верств суспільства, які вимагають соціальної справедливості. Як вважає ісламський юрист, систему міжнародного права як в цілому, так і в окремих аспектах, слід розглядати, оцінювати та розвивати відповідно до цих критеріїв легітимності. Але, враховуючи специфіку історичного розвитку шаріату Абдуллахі Ахмед Ан-Наїм визнає можливість конфлікту між шаріатом та сучасним міжнародним правом. [15, с. 381-382]

В міжнародно-правовій доктрині ісламу значна увага приділяється проблемі прав людини. Наприклад, фізичні особи визнаються суб'єктами міжнародного права, а ісламське розуміння прав людини відповідає міжнародним стандартам (всі люди народжуються вільними і рівними, кожен має право на життя і свободу, ніхто не повинен зазнавати тортур чи бути в рабстві тощо) [16]. Ця концепція знайшла відображення у низці документів, розробле-

них авторитетними ісламськими організаціями, у тому числі й Загальній ісламській декларації прав людини (19 вересня 1981р), Каїрській декларації прав людини (5 серпня 1991р), які закріплюють права людини на життя, рівність людей перед Господом та законом, право на вільне вираження своєї думки [14].

Можливо зробити висновок, що мусульманська наука міжнародного права в сучасності знаходиться у процесі розвитку, під час якого її представники намагаються примирити традиційні цінності ісламу з основними принципами сучасного міжнародного права.

Висновки. Ісламське право – це система норм, виражених у релігійній формі та оснований на мусульманській релігії. Ісламське міжнародне право унікальне, воно пройшло тривалий шлях формування, розвитку і визнання. В деякі періоди свого розвитку положення ісламського міжнародного права випереджали європейські нароби та ефективно регулювали відносини мусульманських держав з іншими країнами світу, а зараз ця система вдало поєднує релігійні основи з вимогами сьогодення. Протягом століть система ісламського права підтримувала особливі цінності (цінність життя людини, її розуму, продовження роду людського, власності, що є священною та недоторканою), мала оригінальний спосіб юридичного мислення і специфічну методологію вирішення правових проблем, а їх правова наука не лише підтримує принципи сучасного міжнародного права, а й прагне збагатити її доктрину.

ЛІТЕРАТУРА

1. Історія ісламу. URL: https://uk-wiki.ru/wiki/%D0%86%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F_%D1%96%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%BC%D1%83.
2. Буткевич О. В. Міжнародне право в ісламській доктрині. *Журнал Віче*. 2007. №13. С. 34-37.
3. Сюкияйнен Л. Р. Структура мусульманського права. Мусульманское право (структура и основные институты). Москва : АН СССР, Институт государства и права, 1984.
4. Мусульманське право в сучасному світі. URL: https://vuzlit.ru/1353575/musulmanske_pravo_suchasnomu_sviti
5. Іслам: енциклопедический словарь. Москва: «Наука». Главная редакция восточной литературы, 1991. 315 с.
6. Al-Shaybani, Muhammad ibn al-Hasan. The Shorter Book on Muslim International Law. Kitab al-Siyar al-Saghir / edited, translated and annotated by Mahmood Ahmad Ghazi. Hundred Great Books of Islamic Civilization. Publication № 39. 113 p.
7. Кнапп В. Великі системи права в сучасному світі. Мусульманське право. Структура та основні поняття. Москва, 1984.
8. Stumpf Chr. Christian and Islamic traditions of Public International Law. *Journal of the History of International Law*. Volume 7, Number 1, 2005.
9. Санаи М. Мусульманское право и политика: учебное пособие. Москва, 2004. 96 с.
10. Коран. Перевод смыслов Э. Р. Кулиева. Москва: «УММА», 2007.
11. Sardar Ali S., Rehman J. The concept Of Jihad in Islamic Interntional Law. *Journal of Conflict & Security Law*. 2005. Vol. 10. No. 3. P. 321–343.
12. IV Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі : Міжнародний документ від 18.10.1907 р. № 995_222. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_222#Text.

13. Hilmlı M. Zawati. Jus ad Bellum and The Rules of Engagement in the Islamic Law of Nations – Shaybanis Siyar. *Islam, Politics and Law: Perspectives on International Humanitarian Law between Universalism and Cultural Legitimacy: A conference Organized by T.M.C. Asser Institute and The Hague Institute*, 2009.
14. Хохлышева О. Ислам и международное публичное право. 2008. <https://islamrf.ru/news/culture/islam-world/4211/>.
15. Мережко А. История международно-правовых учений : учебное пособие. 2006. С. 379-384.
16. Загальна декларація прав людини : Міжнародний документ від 10.12.1948 р. № 995_015. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text.

REFERENCES

1. Istoriia islamu. URL: https://uk-wiki.ru/wiki/%D0%86%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F_%D1%96%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%BC%D1%83 [in Ukrainian].
2. Butkevych O. V. (2007). Mizhnarodne pravo v islamskii doktryni. *Zhurnal Viche – Magazine Viche*, 13, 34-37 [in Ukrainian].
3. Syukiyaynen L. R. (1984). Struktura musulmanskogo prava. *Musulmanskoye pravo (struktura i osnovnyye instituty)*. Moskva : AN SSSR. Institut gosudarstva i prava [in Russian].
4. Musulmanske pravo v suchasnomu sviti. URL: https://vuzlit.ru/1353575/musulmanske_pravo_suchasnomu_sviti [in Russian].
5. Islam: entsiklopedicheskiy slovar. (1991). Moskva : «Nauka», Glavnaya redaktsiya vostochnoy literatury [in Russian].
6. Al-Shaybani, Muhammad ibn al-Hasan. The Shorter Book on Muslim International Law. Kitab al-Siyar al-Saghir. M. A. Ghazi (Ed.). Hundred Great Books of Islamic Civilization. Publication № 39 [in English].
7. Knapp V. (1984). Velyki systemy prava v suchasnomu sviti. *Musulmanske pravo. Struktura ta osnovni poniattia*. Moskva [in Ukrainian].
8. Stumpf Chr. (2005). Christian and Islamic traditions of Public International Law. *Journal of the History of International Law, Vol 7, No 1* [in English].
9. Sanai M. (2004). *Musulmanskoye pravo i politika*. Moskva [in Russian].
10. Koran. Perevod smyslov. E. R. Kuliyeva (Ed.). (2007). Moskva: «UMMA» [in Russian].
11. Sardar Ali S., Rehman J. (2005). The concept Of Jihad in Islamic International Law. *Journal of Conflict & Security Law, Vol. 10, No. 3, 321–343* [in English].
12. IV Konventsiiia pro zakony i zvychai viiny na sukhodoli ta dodatok do nei: Polozhennia pro zakony i zvychai viiny na sukhodoli: Mizhnarodnyi dokument vid 18.10.1907 r. № 995_222. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_222#Text [in Ukrainian].
13. Hilmlı M. Zawati. (2009). Jus ad Bellum and The Rules of Engagement in the Islamic Law of Nations – Shaybanis Siyar. *Islam, Politics and Law: Perspectives on International Humanitarian Law between Universalism and Cultural Legitimacy: A conference Organized by T.M.C. Asser Institute and The Hague Institute* [in English].
14. Khokhlysheva O. (2008). Islam i mezhdunarodnoye publichnoye pravo. <https://islamrf.ru/news/culture/islam-world/4211/> [in Ukrainian].
15. Merezhko A. (2006). Istoriya mezhdunarodno-pravovykh ucheniy. P. 379-384 [in Russian].
16. Zahalna deklaratsiia prav liudyny : Mizhnarodnyi dokument vid 10.12.1948 r. № 995_015. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text [in Ukrainian].

ОКЛАДНАЯ МАРИНА

кандидат исторических наук, доцент, доцент кафедры права Европейского союза
Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого,

ГУРЕНКО ЕЛЕНА

студентка 1 курса международно-правового факультета
Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ІСЛАМСЬКОЇ КОНЦЕПЦІЇ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА В СРЕДНЬОВІЧІІ ТА СЬОГОДНІ

Стаття посвячена основним етапам становлення одної з самих важких систем міжнародного права – ісламської, котра являється сукупністю унікальних традиційних цінностей, правових норм і обычай

ислама. Исследованы этапы ее развития в период Средневековья и связь с современностью, определены особенности в период Средних веков.

Ключевые слова: международное право, ислам, мусульмане, сияр, шариат, договор.

OKLADNAYA MARINA

PhD in Historical Sciences, Associate professor, Associate professor at the Department of Theory of the State and Law of Yaroslav Mudryi National Law University,

HURENKO OLENA

1st year student, International Law Faculty of Yaroslav Mudryi National Law University

STAGES OF THE FORMATION OF THE ISLAMIC CONCEPT OF INTERNATIONAL LAW IN THE MEDIEVAL AND MODERN TIME

Problem setting. Islamic international law is a set of Islamic norms and customs that govern the relationship of Muslim States and Muslims with non-Muslim States, as well as with Muslim individuals within and outside the world of Islam. Islam has come a long and difficult way from the emergence of religion in modern ideology. It is considered one of the leading religions of the world and has a significant influence on a large number of people and states, so it is advisable to study one of the outstanding stages of the formation of the Islamic system in the field of international law, namely the Middle Ages and find out its connection with modernity.

Analysis of recent researches and publications. The Islamic science of international law is in the process of development, during which its representatives try to combine the traditional values of Islam with the basic principles of modern international law. Among the scientists who made a significant contribution to the study of the Islamic concept of international law, its historical development and the modern situation, one can distinguish such as A. Butkevich, L. Sukiyainen, Al-Shaybani, Muhammad ibn al-Hasan, V. Knapp, M. Sana, Sardar Ali S., Hilmi M. Zavati, A. Merezko, B. Feldman and others.

Target of research. Study of the Islamic concept of international law, analysis and comparison of content, significance of Islamic international law in the Middle Ages and modern times.

Article's main body. The article is devoted to the main stages of the formation of one of the most important systems of international law - Islamic, which is a collection of unique traditional values, legal norms and customs of Islam. The stages of development in the Middle Ages and the connection with modernity were investigated, the main features in the Middle Ages were determined.

Conclusions and prospects for the development. Islamic international law is a set of Islamic norms and customs that govern the relationship of Muslim States and Muslims with non-Muslim States, as well as with Muslim individuals within and outside the world of Islam. Islam has come a long and difficult way from the emergence of religion in modern ideology. It is considered one of the leading religions of the world and has a significant influence on a large number of people and states, so it is advisable to study one of the outstanding stages of the formation of the Islamic system in the field of international law, namely the Middle Ages and find out its connection with modernity.

Keywords: international law, Islam, Muslims, siar, Sharia, threaty.

Окладна М. Г., Гуренко О. О. Етапи становлення ісламської концепції міжнародного права в середньовіччі та сучасність. *Право та інноваційне суспільство*: електрон. наук. вид. 2021. № 1 (16). URL: <http://apir.org.ua/wp-content/uploads/2021/06/Okladnaya-Hurenko16.pdf>